

דנה דרויש

נפש חיה בי

תערוכת יחיד במרכז לאמנות עכשווית בערד

אוצרת: לאה אביר | פתיחה: 16.4.21

"לפני כשנה הוזמנתי להתארח בתוכנית שהות האמן של המרכז לאמנות עכשווית בערד. ירדתי למדבר עם כלבה שיקומית, ריק גדול ושברון לב עמוק על כל מי ומה שנשאר בי מאחור. היה לי ברור שהעניין שלי בערד יהיה קשור לבעלי חיים, וכך הכרתי את אריק, מתנדב ופעיל בעמותת "ערד לחי". מדי ערב הייתי נוסעת איתו לקצה ערד, איפה שהעיר גובלת עם המדבר, ושם במקום השומם הזה, ליד המפעלים והמזבלה הראשית, חיים כלבים של אף אחד. אריק נוסע לשם מדי ערב להאכיל ולהשקות את הכלבים: את האימהות, את הגורים, את החולים והחלשים. אם צריך, מחליץ גורים שהאימהות שלהם מתו ושהסיכוי שלהם לשרוד בכוחות עצמם הוא אפסי. למרות שהם לעולם לא יתקרבו לבני אדם, ממפגש למפגש הרגשתי קרובה אליהם, והכל בינינו במרחק הגון ומכבד - דווקא הם, הכלבים, מבינים היטב את הביטוי 'חיה ותן לחיות'. כלבי הספר האלה, שבעיני רבים נתפסים כמסכנים או עלובים, נתגלו בעיניי ככלבים גאים שלמרות כל הסכנות שאורבות להם, הם עדיין חופשיים לחייהם. ולחופש הזה אין מחיר."

(דנה דרויש)

במהלך שהותה בערד, מצאה את עצמה דנה דרויש חוזרת שוב ושוב למקום אחד: לפאתי העיר, לאזור התעשייה והמזבלה הראשית, שם חיים כלבים שאינם חיות מחמד אבל גם אינם חיות פרא. מדי ערב, מגיעים פעילים למקום ומאכילים ומשקים את הכלבים הללו, המנוודים, המורחקים, שנדחקו מעבר לגבולות המבט. דווקא בתוך מה שנראה כמו שממון וצחיחות, כמו ערמות של שאריות זנוחות ומבני תעשייה מנוכרים, מבטה של דרויש על חייהם של קהילת כלבי הספר מגלה לנו כוחות חזקים, גאים ושפופים, של הישרדות, חמלה, משפחה וחברות.

סדרת תצלומים זו מעלה באופן ישיר את נושא זכויות בעלי החיים – תחום שהחברה והחקיקה הישראלית מפגרות בו באופן מטריד. בישראל עשרות אלפי כלבים משוטטים, שהטיפול בהם נע ברובו בין התעלמות להמתה ברעל. אלה אינם כלבי בר או פרא, אלא "קאניס פמיליאריס" – כלבי בית, כלבי משפחה, כלבים מוכרים, ממש כמו הכלבים שלנו. אבל הם ננטשו, נעזבו, ברחו מהתעללות, או נולדו להורים שכאלה, וגורלם הוביל אותם אל ה"שוטטות", המחשידה ומפלילה כל חיה ואדם תחת עינם של החוק והסדר. אם נרצה, נוכל לדמיין אותם דווקא ככאלה שחמקו מבעלים, שלא הפכו לרכוש.

העבודות של דנה דרויש לא נענות לנוסחאות של צילום אקטיביסטי או תיעודי. המבט שלה לא קרוב מדי, דרמטי ונצלני, ולא מרוחק מאוד כמתאר מצב כללי של חיים בטבע. זהו צילום אוהב, המכבד את המרחק, הגבולות, העצמאות והפגיעות. המפגש של דרויש עם הכלבים האלה הוא ריקוד קבוצתי של התמקמות ומרחק. חלק מן הכלבים מפנים את ראשם במחוות התעלמות מופגנת וחלקם מחזירים מבט חושש, סקרן, מתריע, או כזה שלעולם לא נוכל לפענח. אנו פוגשים בתערוכה דמויות שהן אפשרויות של הדמיון (הנה כלב עם זנב טווס, ראם במדבר, אלה רומאית, מלך ההר) ובאותו זמן – אלה כלבים ממשיים, דמויות יחידאיות בשר ודם, יצירי מציאות יומיומית חסרת רחמים. לאחר שהפכו לסובייקטים של ממש, הכלבים הללו מבקשים מאיתנו להידרש בעצם למאבקים חברתיים של כל נפש חיה באשר היא, ולשאלות על אדנות, בעלות, הדרה וחופש. במהותה, סדרת העבודות הזו עוסקת באתיקה ובהומניות, במובניהם העקרוניים והמסובכים ביותר, ומנסחת ייצוג מורכב ובלתי צפוי של חירות.

אזור מיוחד בתערוכה מוקדש לעבודות קודמות של האמנית, שנוצרו החל משנת 2014 תחת הכותרת "The Destruction of All Art" (הרס כל האמנות). אלה קולאז'ים המחברים בין דימויים שונים, רובם "גנובים" או מנוכסים מאמנים אחרים (גם אם לא נוצרו כיצירת אמנות, אלא, למשל, כפרסומת, צילום עיתונאי או פריים מסרט קולנועי). "הרס כל האמנות", בעצמו ביטוי שאול, מתקשר לפעולת החטיפה והחיתוך של הדימויים האלה, ואולי אפילו לפעולת החיבור, שמייצרת אותם מחדש, מחברת להם היסטוריה אחרת, צבעים חדשים, איברים שלא ידעו, מילים שלא תיארו, ולא מסתירה לרגע את עקבותיה: ציר החתך והחיבור ברור וחד.

בעבודות האלה ניתן לראות כיצד הדימוי של החיה חוזר על עצמו לאורך השנים, וכיצד הוא מקבל כאן הקשרים של גוף, מיניות, שפה ועוד. ב"הרס כל האמנות" מצטרפות החיות לספקטרום שלם של דימויים שמטיילים ברחבי ההיסטוריה החזותית, תמונות זרות המציצות אחת מתחת לשנייה, נבלעות או נחתכות אחת בתוך השנייה כאילו תמיד הסתתרו שם, והמפעילות אחת את השנייה באופנים חדשים ובלתי צפויים. גם כאן, לחופש אין מחיר.